

Values Education in The Book Series Named “The Purple Dinosaur Spark” as an Example of the Children’s Literature

Hanife Nâlan Genç
Ondokuz Mayıs University
ngenc@omu.edu.tr

ABSTRACT

The children’s literature is a special field which predicts the identity and personality development, creativity, imagination power of the child. The works of children’s literature for the children under fifteen are, primarily, based on the principle that they must be relative to the children in terms of plot, characters, time and place. Within this perspective, the children’s literature differs from other literature genres in terms of theme, characters and language. The works of children’s literature, with their design, content and educational aspects, aim at realizing ‘values education’ which has a significant place in the identity and personality development of the child. Thus, values in children’s literature products constitute the basic structure of educational narrative. Gaining the children such values as love, respect, confidence, cooperation, responsibility, modesty, justice, patience, honesty, self-confidence, tolerance, sympathy, modesty, diligence, truthfulness through the works of the children’s literature will be a corner stone for a healthy community life. In this study, the book series named Purple Dinosaur Spark, which consists of ten books which have been written for the fourth and fifth grades, have been analyzed in terms of ‘values education’. According to the issues in the books in the series, love, respect and trust in the axis of the family concept; solidarity, responsibility and charity in relation to brotherhood; patience, honesty, self-confidence and tolerance in the school environment; emotionalism, modesty, diligence and truthfulness were found to be foreground in the context of friendship relations.

Keywords: The children’s literature, The Purple Dinosaur Spark, values education, child.

The issue of how children’s books should be is an important problem for both parents and educators. The main reason for this problem is whether the selected book is suitable for the child or not. Therefore, when it comes to children’s literature, it is of primary importance to determine the appropriateness of the books for children, whether they are local or translation. Not only the book should entertain the child, but also it should educate him.

In this study, the formal and semantic qualities of The Purple Dinosaur Spark’s series, consisting of ten books, have been evaluated in the context of values education. Each book in the series was examined in terms of its integrity and its relation to the other books of the series and it was investigated how and in which ways the values education was tried to be provided to the child.

The book series published under the name of The Purple Dinosaur Spark, which consists of ten books and is proposed for Grades 4 and 5, is about the adventures of two brothers. The names of these ten books are as follows: The name of the first book is ‘Giant Egg’, the second one is ‘No, The Egg is in Waste’, the third is ‘The Egg Cracked!’ the fourth is ‘Cops After Us’, the fifth is ‘Spark in schools’, the sixth is ‘World us Know Him’ the seventh is ‘Close Monitoring for The Spark’ the eighth is ‘The Spark is Kidnapped!’ the ninth ‘Surprise Website’ and the name of the tenth ‘We are on a Turkey Tour’. In the series; the main character Koray’s, his sister Hande’s and

his close friend Gökçe's experiences are told especially. There is an evaluation booklet of 32 pages in addition to the series of ten books including a total of 64 pages, all of which is colored, illustrated with embossed printing.

Since the population that the series addresses is nine year-old and older children, it aims to appeal the children who gradually transit from the fairytale stage to the adventure phase and who have not yet developed cognitive skills for abstract concepts. When the series is evaluated in the sense of these two periods, it is seen that the books involve some characteristics from both of the two periods. It is a stage in which gender differences are evident in nine and ten year-olds. The heroes of the books in the series are selected from children.

Research Problem

What is the status of 'The Purple Dinosaur Spark' book series in terms of form, content, and values education? Three sub problems related with this main problem are listed below. Due to all of these qualities, 'The Purple Dinosaur Spark' book series was examined in our study.

Sub-Problems

1. Does 'The Purple Dinosaur Spark' book series possess the qualities that should be found in children's literary products in terms of form properties?
2. Does 'The Purple Dinosaur Spark' book series have the qualities that should be found in children's literary products in terms of content characteristics?
3. What is the status of 'The Purple Dinosaur Spark' book series in terms of values education?

Method

Model

Qualitative research method was employed in data collection and analysis. Data were collected by document analysis method. This research method was employed because the study was based on the analysis of the written materials containing information and the examination of the document.

Selected Books

The formal and semantic qualities of the 'The Purple Dinosaur Spark' book series examined in the study can be suggested especially for the grades 4 and 5 in terms of values education. This book series contributes to the education of children in terms of their values, and contributes to their reading habits in both formal and contextual terms.

Data Analysis

"Descriptive analysis" technique was utilized especially in the values education section. In this context, the existence / absence of certain criteria was examined.

Findings

Formal Properties of the Series

The thickness of the books in the series, printing, binding, page layout, letters, spelling and punctuation marks, illustrations used in the books are quite suitable for the children in this period of ages and classes.

Contextual Properties of the Series

All of the books in the series have a gripping nature starting from the first book. In the book, the events involved a small number of heroes are handled in a moving manner, while the event flow follows with rapid advances. The time flow develops in a timely manner. There is no going back to the past or to the future.

Values Education in the Books of the Series

Values can hold three dimensions: individual, group values and social values. The concepts of love, respect, truth, honesty, justice, friendship, sharing, cooperation, helpfulness, understanding, forgiveness, devotion, gratitude, peace, courage, love, respect, responsibility, benevolence, generosity, disciplined and thoughtfulness, sympathy,

credibility, tolerance are among the concepts when a person thinks of 'values'. All of these values can be taught and learned.

Conclusion and Suggestions

In a total of ten books, each book starts with a small summary of the previous book. Books integrate ties with the ongoing events and adventures rather than creating a single story. Therefore, the books of the series cannot be read separately. The course of events in the series develops from the inside out.

Two siblings' first family-like adventures starts to be lived in social spaces. In this way, the child reader becomes aware of the immediate environment and the social environment and acquires information about the functioning of these two structures. The adventure begins with the sharing of a secret between the two brothers in the family, then it continues in the school, the neighborhood, the country and the whole world. The danger comes after the Spark opened up to the outside world. While the attempts of the main character Koray's to protect Spark from foreign people by lying are presented normal or innocent in the book, some exaggerated or abnormal situations in the adventures can take place. For example, the reactions of Gökçe's family are not presented in the book when Gökçe comes home late or how she hides her dirty clothes from her family after she helped Koray.

Some coincidences and bizarre events in the series are arranged to attract the attention of the child reader, and they increase the reader's desire to read. While these elements increase the movement of the fiction, they provide identification with heroes through an intuitive approach to values education.

When the ten books in the series are considered, it is seen that the importance of friendship, cooperation, love, trust, honesty and virtue are reflected from a child's perspective. Values such as love, respect, trust, solidarity, responsibility, benevolence, justice, patience, honesty, self-confidence, tolerance, sympathy, modesty, diligence, righteousness are displayed first in the near and then in the distant environment. While love, respect and trust are reflected as extremely important values in family environment; solidarity, responsibility and helpfulness are revealed in the context of fellowship between Koray and Gözde. It is shown that patience, honesty, self-esteem and tolerance are values in the relations of children with their peers and elders. These values are reflected in the relations of heroes with the students, teachers and other officials in the school environment. Other important values for the child such as emphasis, modesty, diligence, and righteousness are highlighted in the context of friendship relations.

The Purple Dinosaur Spark book series is capable of guiding children for values education. It is important to get them to the child who is not sufficiently experienced in developing positive behavior and gaining social behavior.

The results of the wrong behaviors may lead are not presented explicitly, it is aimed for the reader to get pushed to think through. As a requirement of the information age, the benefits of internet and technology, which facilitates our lives, have been highlighted as well as their harms and it was tried to raise the awareness of children in many subjects such as correct and conscious use of them, protection of nature and environment, and strengthening of national feelings.

Çocuk Yazını Ürünü “Mor Dinazor Kıvılcım” Serisinde Değerler Eğitimi*

Hanife Nâlan Genç
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ngenc@omu.edu.tr

ÖZET

Çocuk yazını pek çok ayrıcalığı ve özelliği ile çocuğun imgelem gücünü, yaratıcılığını, kimlik ve kişilik gelişimini öngören özellikli bir alandır. On beş yaş altı çocuklara yönelik olarak hazırlanmış çocuk yazını ürünleri öncelikle kurguları ve anlatı yerlemleri ile çocuğa görelilik ilkesine dayanır. Bu çerçevede çocuk yazını ürünleri konuları, kişileri ve dili ile özelleşerek diğer yazın ürünlerinden ayrılır. Çocuk yazını yapıtları tasarım, içerik ve eğitsellikleri ile çocuğun kimlik ve kişilik gelişiminde önemli bir yere sahip olan değerler eğitimi gerçekleştirilmeyi amaçlarlar. Bu yüzden çocuk yazını ürünlerinde değerler eğitimi anlatımın temel yapısını oluşturur. Çocuk yazını ürünlerinde sevgi, saygı, güven, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, adalet, sabır, dürüstlük, özgüven, hoşgörü, duygudaşlık, alçakgönüllülük, çalışkanlık, doğruluk gibi değerlerin kazandırılması sağlıklı bir toplum yaşamının kişisel düzeydeki teminatı olacaktır. Bu çalışmada 4. ve 5. sınıflar için hazırlanmış ve 10 kitaptan oluşan Mor Dinazor Kıvılcım isimli kitap serisi değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Bu değerlerden hangisine ya da hangilerine daha fazla önem verildiği ve bunun dayanakları seride yer alan kitapların anlatı yerlemleri temel alınarak incelenmiştir. Seride yer alan kitaplarda işlenen konulara göre sevgi, saygı ve güven duygusu aile kavramı ekseninde; dayanışma, sorumluluk ve yardımseverlik kardeşlik ilişkisinde; sabır, dürüstlük, özgüven ve hoşgörü okul ortamında; duygudaşlık, alçakgönüllülük, çalışkanlık ve doğruluk gibi değerlerinse arkadaşlık ilişkileri bağlamında ön plana çıkartıldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çocuk yazını, Mor Dinazor Kıvılcım, değerler eğitimi, çocuk.

Çocuk kitaplarının nasıl olması gerektiği konusu gerek ebeveynler gerekse eğitimciler için oldukça önemli bir sorundur. Bu sorunun temel sebebi seçilen kitabın çocuğa uygun olup olmadığıdır. Bu yüzden söz konusu çocuk yazını olunca yerli ya da çeviri olsun kitapların çocuklara uygunluğunun saptanması birincil öneme sahiptir. Kitap çocuğu yalnızca eğlendirmemeli, onu eğitmelidir de. Zira çocuk yazını “çocuk dünyasının özeti” dir (Şirin, 2000: 103). Çocukların ön öğrenme eksikliği dikkate alındığında, çocuk yazını ürünlerinde çocuğa yönelik (görelilik) ilkesinin önemli bir ölçüt olduğu unutulmamalıdır. Çocuğa görelilik ifadesi onun yaşı, cinsiyeti, ilgi ve gereksinimlerini imlemektedir. Günümüzde çocuk yazını masal, öykü, roman ve/veya çizgi roman gibi türlerle sınırlanamamaktadır. Buna kimi çocuk dergileri ve programları, çizgi filmlerle varsıllaştırılmış yayınlar, internet ortamında yer alan çocuk sayfaları ile bilgisayar oyunları eklenebilir. Çocuğa yönelik yayınlar çok çeşitli ve farklı araçlarla sunulmaktadır. Bu yüzden çocuk yazını ürünleri içerik, biçim, dil ve anlatım yönünden belli ilke ve kurallara göre belirlenmelidir. Özellikle anne, baba ve eğitimciler kitabın çocuğa uygunluğunu araştırmalıdır. Kitap çocuğun eline verilmeden önce yalnızca kapağı, baskı nitelikleri değil, içeriği de araştırılmalıdır. Bunu yapmanın en önemli sebebi kimi çocuk yazını ürünlerinde sihir, büyü, şiddet ya da yalan söylemenin doğal gösteriliyor olmasıdır. Bilindiği gibi

Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları,
2019, 7(1), 25-36
Research in Reading & Writing Instruction,
2019, 7(1), 25-36
Doi: 10.35233/oyea.450332

* Bu çalışma, 11-14 Nisan 2018 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'nin ev sahipliğinde Ankara'da düzenlenen 17.Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu'nda (USOS 2018) sözlü olarak sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

çocuğun dünyasında okuduğu kitap kadar bu kitabın kahramanları ve anlatılan olayları da onun gerçeği olabilmektedir. Kitaptaki kahraman çocuğa rol model olmaktadır. Bu yüzden çocuğun öykündüğü kahraman bazen başlı başına bir tehdit hâline gelebilmektedir.

Çocuk yazını ürünlerinin genel olarak temel niteliği bir yandan çocuğu eğitirken, diğer yandan onu doğru ve iyi olana yöneltmektir. Bu noktada insanı insan yapan, hayvan, bitki, insan sevgisi, yardımlaşma, saygı gibi olguları içeren değerler eğitimi oldukça önemlidir. Uzun bir süreçte oluşan ve canlılığını daima koruyan değerler eğitimi devingen ve değişime açık bir nitelik taşır. Zira bir yandan yapısına yeni ulamlar eklenirken, diğer yandan bazıları ondan kopar. Bu kavram gerçek davranış ölçütleri olarak değerlendirilebilir. İnsanların çoğunluğunun uzlaştığı ve paylaştığı bu değerler bütünü, özellikle sosyal yaşamın vazgeçilmezi ve düzenleyicisidirler. Birlikte yaşamın gereği olarak doğan kimi değerler büyük oranda evrenseldir. Bu kavramın en önemli niteliği öğrenilebilir ve öğretilbilir olmasıdır. Değerler eğitimi, okul ve aile ortamında kazanılan sosyal bir öğrenme olup, rol öğrenme ilkesine dayanır.

Bu çalışmada çocuk yazını dizisinde dokuz yaş ve üzeri çocuklara yönelik olarak hazırlanmış ve on kitaptan oluşan “Mor Dinozor Kıvılcım” serisinin biçimsel ve anlamsal nitelikleri değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmiştir. Dizide yer alan her kitap kendi bütünlüğü ve dizinin diğer kitaplarıyla olan ilişkisi bakımından ele alınmış ve değerler eğitiminin çocuğa nasıl ve hangi yolla kazandırılmaya çalışıldığı araştırılmıştır.

Mor Dinozor Kıvılcım ismiyle yayımlanan, 4. ve 5. sınıflar için önerilen ve on kitaptan oluşan seri, iki kardeşin serüvenlerini konu alır. Söz ettiğimiz bu on kitabın isimleri sırasıyla şöyledir: Birinci kitabın ismi ‘Dev Yumurta’, ikincinin ‘Olamaz, Yumurta Çöpte!’, üçüncünün ‘Yumurta Çatladı!’, dördüncünün ‘Polisler Peşimizde’, beşincinin ‘Kıvılcım Okulda’, altıncının ‘Dünya Bizi Tanıyor’, yedincinin ‘Kıvılcım’a Yakın Takip’, sekizincinin ‘Kıvılcım Kaçırıldı!’, dokuzuncunun ‘Sürpriz Web Sitesi’ ve onuncunun ismi ‘Türkiye Turundayız’ dır. Dizide özellikle başkışı Koray, kız kardeşi Hande ve yakın arkadaşları Gökçe’nin yaşadıkları olaylar anlatılır. İki kardeşin Hayal Bahçesi’nde buldukları dev bir yumurtayla başlayan ve büyük bir bilinmezliğe yol alan serüvenleri ilk kitaptan başlayarak okurun ilgisini çekmeyi amaçlar. Özellikle ilk iki kitapta çocukların bu dev yumurtayı nasıl buldukları, korumaya çalıştıkları ve sakladıkları anlatılırken yumurtanın içinden ne çıkacağı büyük bir merak ögesi olur. Bu açıdan özellikle serinin ilk iki kitabı oldukça sürükleyicidir. Serinin izleyen kitaplarında iki kardeş arasında başlayan bu dev yumurtanın öyküsü sıradan olmaktan çıkarak önce aileleri sonra ülke geneli ardından da tüm dünyaya yayılır. Dizide her biri 64 sayfadan oluşan tamamı kabartma kapaklı, renkli, resimli on kitaba ek olarak 32 sayfalık bir değerlendirme kitapçığı da yer almaktadır.

Dizinin seslendiği kitle dokuz yaş ve üzeri çocuklar olduğu için yavaş yavaş masal evresinden serüven evresine geçiş yapan ve henüz soyut konulara eğilim evresine geçmemiş olan çocukları hedef alır. Dizi bu iki dönem çerçevesinde değerlendirildiğinde her ikisinden de kimi nitelikleri taşıdığı görülür. Dokuz ve on yaş çocuklarda cinsiyet farklılığının belirginleştiği bir evredir. Cinsiyet farkının belirginleşmediği masal dönemdeki gibi kitaba konu olan çocuklar arasında da böylesi bir ayırım söz konusu değildir. Hatta çocuk başkışı Koray’ın en yakın arkadaşı erkek değil, kızdır. Seride yer alan kitaplarda kahramanlar çocuklardan seçilmiştir. İki kardeşin serüvenleriyle gelişen olay örgüsü, buluş ve keşifler, ünlü kişilere yer vermesiyle yapılandırılmış ve bu yolla bu yaş evresindeki çocukların ilgisinin çekilmesi hedeflemiştir. Cinsiyetler arasında farkın duyumsanmaya başladığı 10-12 yaş aralığında kız ve erkek çocuklar gerçeğe yönelme eğilimindedirler. Erkek çocuklar fen, gezi, serüven ve doğa konulu kitaplara yönelirken, kız çocuklar duygusal konulara, ev ve okul yaşamına dair yararlı bilgiler içeren kitaplara yönelirler.

Araştırma Problemi

Yukarıda değinilen niteliklerinden dolayı çalışmamızda “Mor Dinozor Kıvılcım” serisi incelenmiştir. Çalışmanın problem cümlesi şu şekildedir: “Mor Dinozor Kıvılcım” kitap serisinin biçim ve içerik özellikleri ile değerler eğitimi açısından durumu nedir?” Bu ana problemle bağlantılı olarak aşağıdaki alt problemlere yer verilmiştir.

1. “Mor Dinozor Kıvılcım” serisi biçim özellikleri itibariyle çocuk yazını ürünlerinde bulunması gereken nitelikleri taşımakta mıdır?
2. “Mor Dinozor Kıvılcım” serisi içerik özellikleri itibariyle çocuk yazını ürünlerinde bulunması gereken nitelikleri taşımakta mıdır?
3. “Mor Dinozor Kıvılcım” serisinin değerler eğitimi açısından durumu nedir?

Yöntem

Model

Çalışmanın genelinde verilerin toplanması ve analizinde nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Bu kapsamda birbirine benzeyen verileri belirli kavram, olgu veya olgular çerçevesinde bir araya getirip açık ve anlaşılır bir biçimde düzenleyerek yorumlamak söz konusudur. (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışma bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesi ve dokümanın incelemesine dayalı olduğu için bu araştırma yöntemine başvurulmuştur.

Seçilen Kitaplar

Çalışmada incelenen “Mor Dinozor Kıvılcım” serisi biçimsel ve anlamsal nitelikleri özellikle değerler eğitimi yönünden 4. ve 5. sınıflar için önerilebilir. Çocuk okurun yaşı ve bu dönemin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış olan seri onun ilgisini çekmesi ve okuma zevkini geliştirmesi bakımından uygunluk taşımaktadır. Dizide yer alan kitapların tamamı kabartma kapaklı, renkli ve resimli bir değerlendirme kitapçığı ve her bir öğrenci için etiketli değerlendirme çizelgesi ve standart değerlendirme ölçütlü değerlendirme sorusu içeren kitapçıktan oluşmaktadır. Dizi, seslendiği yaş aralığının gelişimsel özelliklerine uygun biçimde tasarlanmış, kahramanlar okurun özdeşlik kuracağı kişilerden seçilmiştir. Kitap hem biçimsel hem de içeriksel bakımdan bu yaş dönemi çocuklarına değerler eğitimi konusunda bilgi verirken onların okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın genelinde özellikle değerler eğitimi kısmında “betimsel analiz” tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda belirli ölçütlerin varlığı/yokluğu incelenmiştir.

Bulgular

Dizinin Biçimsel Özellikleri

Dizide yer alan kitapların kalınlığı, baskısı, ciltlenmesi, sayfa düzeni, kullanılan harfler, yazım ve noktalama işaretleri, resimlendirmesi bu dönem çocukların yaşları ve sınıflarına göre oldukça uygunluk taşımaktadır. Seride her bir öğrenci için etiketli değerlendirme çizelgesi ve standart değerlendirme ölçütlü toplam 240 adet değerlendirme sorusu içeren kitapçıkta bulmacalar ve boşluk doldurmalı, doğru-yanlışlı, çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular yer almaktadır. Her bir kitap için değerlendirme sorularının dağılımı ise şu şekildedir: 5 adet çoktan seçmeli, 15 adet doğru-yanlış ve boşluk doldurma, 4 adet açık uçlu, 24 adet değerlendirme sorusu. Öğrencinin anlama becerisi ve performans düzeyini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış kitapçıkta değerlendirme 100 tam puan üzerinden yapılmaktadır.

Kitapların biçimsel tasarımları okuma isteği uyandıracak niteliktedir. Dizide yer alan her kitabın kapak resmi canlı, ilgi çekici ve içerikle uyumludur. Ayrıca kapaklar sağlam, kalın ve kaliteli bir kartondan, sayfalar dayanıklı ve mat kâğıttandır. Her kitap dolantisıyla ilişkili olarak belirlenmiş olan başlığıyla uyumludur ve konuyu özetleyici bir niteliğe sahiptir. Ayrıca metinden seçilmiş küçük kesit alıntılarla varsıllaştırılmıştır. Çocuk kitapları yalnızca dilin olanaklarını değil resmin olanaklarından da yararlanır. Bu yolla çocuk okur, kitapla arasında dilsel ve görsel bir iletişim kurabilir. Kitap yazar, ressam ve basımevi adı ve hangi yaş grubuna yönelik olduğu bilgisini içermesiyle çocuk kitaplarına uygun bir niteliğe sahiptir. Kitapların hacimleri de, harflerin büyüklükleri ve baskısı da tümüyle uygundur. Ayrıca yazıların puntoları uygun ve sayfalar tek sütundur. Kitaplar yazım, noktalama, söz dizimi bakımından yanlışsız olup tümcedeki sözcük sayıları 10 sözcüğü geçmemektedir. Seride yer alan her kitabın başlığı kısa, etkili ve ilgi çekicidir.

Dizide yer alan kitapların dil ve anlatım özellikleri yalın, anlaşılır ve açıktır. Ele alınan konular çocukların yaş düzeylerine ve yaşam biçimlerine uygun kavramlarla işlenmiştir. Örneğin, çocuklar anneleri çalıştığı için anneannelerine gitmişler ve onlarla keyifli anlar yaşamışlardır. Türkçede karşılığı olmayan sözcüklerden kaçınılmıştır. Seçilen sözcükler somut olup yöresel ağız ve argo içermemektedir.

Kitaplarda kullanılan resimler çocuk okurun estetik beğenisini geliştirecek türdendir. Öncelikli amacı okuma alışkanlığı kazandırmaya hizmet etmek olan resimler, betimlemeleri güçlendirir ve yorum gücünü artırır. Kitaplardaki resimler kahramanların düşüncelerini ve olayların yorumunu kolaylaştırmaktadır. Serinin ilk kitabının 54. sayfasında olduğu gibi resimler kimi zaman abartılı ya da karikatürize edilerek okurun ilgisi artırılmış ve bu yolla sanatsal bir eğilim yaratılmak istenmiştir.

Dizinin İçeriksel Özellikleri

Çocuk yazını ürünlerinin içeriksel bakımdan değerlendirilmesinde ön plana çıkan en temel soru kitapta ele alınan konunun çocuk okur açısından ilgi çekici olmasıdır. Dizide yer alan tüm kitaplar birinci kitaptan başlayarak sürükleyici bir nitelik taşımaktadır. Özellikle ilk kitapta Koray ve kız kardeşi Hande'nin anneannelerinin yanına gittiklerinde buldukları dev yumurtanın gizemi büyük merak ögesi olur. İki kardeşin serüvenine ortak edilen okur, kimi zaman eğlenir kimi zaman da düşünmeye itilir. Yalan söyleme, hırsızlık gibi olumsuz durumlar iyilik, dürüstlük ve erdem ön plana çıkartılarak çocuğa katkıda bulunur. Bunlar dışında erdemli ve uygar bireyin insan ilişkilerinde nazik, sevecen ve yardımsever olması gerektiği vurgulanır. Başkışı Koray demokratik, değişim ve gelişmeye açık bir kişilik olarak gösterilir. Bu yolla okur barışsever, açık fikirli ve bağımsız düşünebilen, üretken ve sağlıklı bir kişilik oluşturmaya yöneltilir. Koray'dan sonra diziyi ismini veren Kıvılcım yeni bir kahraman olarak sunulur. Bu kahraman sayesinde iki kardeş iyilik, korku, dehşet, kin gibi duyguların tümünü yaşarken, kahramanlıklarını ön plana çıkartırlar. Çocukların özveri ve yardımseverlikleriyle sergiledikleri duyarlılık kitabın ana düşüncesi okura sezdirilerek aktarılmaya çalışılır. Özellikle sevgi, güven, iyilik, güzellik, cesaret, hoşgörü, sorumluluk gibi olumlu duygular kardeşlerin Kıvılcım'la ilişkilerinin belirleyicisi olur. Kıvılcım'ın tüm dünyaya ulaşan ünü sayesinde bireyin toplumdan soyutlanamayacağı gösterilir. Çocukların daha önce görmedikleri bir yaratığa karşı duydukları merak yerini sevgi, sorumluluk ve özveriye

bıraktığında hayvan sevgisi ön plana çıkartılır. Dizide yer alan kitapların tamamında konular somut biçimde ele alınırken, yer yer komik ve mizah yüklü, yer yerse gerçekçi ve gerçeküstü yönelimler gösterir.

Kitapta az sayıda kahramanla ele alınan konu hareketli bir biçimde işlenirken, olay akışı hızlı gelişmelerle birbirini izler. Kısa tutulan betimlemeler ağırlıkla bu sıra dışı yaratığın özelliklerinin anlaşılabilmesi işlevini üstlenir. Kitaplarda yer alan tüm kahramanlar zayıf ve güçlü yönleriyle oldukları gibi yansıtılırlar. Dizi, çocukların karşılaşılabilecekleri olası sorunları çözme süreçlerinde rehberlik yapabilme özelliği taşır.

Zaman akışı süredizimsel olarak gelişim gösterir. Geçmiş ya da geleceğe gidiş geliş söz konusu değildir. Yasalara uymaya çalışmak vatandaşlık görev ve sorumluluğudur. Dizide yer alan kitapların içerik, biçim, dil ve anlatım yönünden çocuk okurun kişilik gelişim özelliklerine ve yaş grubuna uygun düştüğü görülmektedir.

Dizide Yer Alan Kitaplarda Değerler Eğitimi

Çocuk yazını ürünlerinin seçiminde üzerinde durulması gereken kimi ölçütlere yukarıda değinmiştik. Bu ölçütler içinde en önemli olanı çocuğun kitap okuma isteğini canlandırarak bunu alışkanlığa dönüştürmektir. Bu noktada çocuğu yönlendirmede anne baba ve eğitimciler büyük sorumluluk düşmektedir. Zira Timuçin'in (2006) değindiği gibi "çocuk, bir dünya acemisidir ve bu acemiliği atabilmek için var gücüyle çırpınır." Bireyin iyi eğitim almış, başarılı, sorumluluk sahibi, özgüvenli, kendini iyi ifade edebilen bir yetişkin olma yolunda attığı adımların tümü değerler eğitiminin içinde yer alır. Çok yönlü bir kavram olan değer kavramı "felsefe, psikoloji, sosyoloji başta olmak üzere; matematik, iktisat, dini bilimler ve tarih gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır" (Dilmaç ve Ulusoy, 2016: 13). Şu durumda ahlâki, dini, toplumsal başta olmak üzere değerler eğitiminin ekonomik, bilimsel, sanatsal ve siyasi pek çok boyutu vardır. Bunlar da bireyin düşünce yapısını şekillendirerek onun kendisini kuşatan dünyayı anlayıp, anlamlandırmasını sağlar. Hatta değerler eğitiminin "kişilik, dilsel ve ahlaksal gelişimle eşzamanlı, hatta onun bunların toplamı olduğu da söylenebilir" (Yavlal, 2014: 11). Bireyin davranışlarına yön veren standartlar olarak tanımlanabilecek ve asıl amacı değer yaratmak olan bu eğitim, sosyal öğrenmeyi koşullar. Bu öğrenmede daha önce de değindiğimiz gibi başta değer olmak üzere ahlak, moral ve etik kavramları ön plana çıkar. "Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir" (Aydın, 2010: 16). Değerler bireysel, grup değerleri ve sosyal değerler olmak üzere üç ayrı boyut taşıyabilir. Değer gerek birey, gerekse toplum düzeyinde arzu edilen tüm olguları kapsar. Bireye yaşam boyu rehberlik edecek olan bu değerler kişinin davranışlarına yön verir. "Değerler bütün kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütler" olarak değerlendirilebilir. (Tezcan, 1974: 14). Değer denince ilk akla gelen kavramlar arasında sevgi, saygı, doğruluk, dürüstlük, adalet, arkadaşlık, dostluk, paylaşma, işbirliği, yardımseverlik, anlayış, bağışlayıcılık, bağlılık, şükran, barış, cesaret, sevgi, saygı, sorumluluk, iyilikseverlik, cömertlik, disiplinli ve düşünceli olma, duygudaşlık, güvenilirlik, hoşgörü sayılabilir. Bu değerlerin tümü öğretilir ve öğrenilebilir. Nerede, nasıl, hangi tutumu sergileyeceğimizi ya da nasıl davranacağımızı öğreten bu eğitim esas olarak okullarda verilse de daha çok toplumsal boyuttadır. Zira bireyin davranış ve tutumları çevresel tepki ve yorumlarla şekillenir. "Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir" (Akbaş, 2008: 10). Değerler eğitimi kişiye göre değişik anlamlar taşısa da esas olarak hayatta önem verilen veya temel alınabilecek ve bireyi yücelten tüm değerleri imler. İnsan davranışlarına yön veren ölçünler sosyal bir varlık olan bireye yine o toplumda geçerli olan ve üzerinde uzlaşılabilir bilgiler ve değerlerle aktarılır. Bireyin diğer bireylerle kurduğu iletişim ve ilişkilerle o "toplumda geçerli olan değer, kural ve normları, tutumları, alışkanlıkları ve becerileri öğrenir" (İçli, 2005: 117). Rol öğrenmesi olan değerler eğitimi toplum ve bireyi iyi ahlakla donatma amacını güder. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel niteliği de toplumsal yaşamın içinde var olmasıdır. Sürekli değişim içinde olan toplumsal yaşamda sosyal bir varlık olarak bireyin kişilik oluşumu ancak insanı değerli kılan bu değerlerle gerçekleşir. Sosyal yaşama ilişkin toplumsal ölçünler, değerler, inançlar, eğilimler, davranışlar ve hatta alışkanlıklar bir modele dönüşerek benimsenir. İnsanın sosyalleşme süreci de bu yolla tamamlanmış olur. Bu süreçte siyaset, eğitim, ekonomi, kültür ve toplumun kimi kurumları birey üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak yönlendiricidirler.

Eğitim, bireyin öncelikle kendini tanıması ve içinde yaşadığı toplumun etkili, verimli ve uyumlu bir üyesi olabildiğini sağlama amacını taşır. Bireyin karakter oluşumuna en doğru ve gerçekçi biçimi kazandırmayı amaçlayan bu eğitimde değerler oldukça önemlidir. "Gerçekçi ve sağlıklı bir biçimde karakter çizme, insanı bütün yönleriyle tanımayı gerektirir." (Özdemir, 2002). Kültür aktarımında önemli bir işleve sahip olan değerler, bireyin üstün nitelikleri ve donanımlarıdır. Bireyin kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını biçimlendirmesinde gerekli değerleri kazanması oldukça önemlidir. Çünkü bu değerler zamanla davranışa dönüşerek hayat boyu devam eden bir süreci imler.

Bu küçük hatırlamalardan sonra dizide yer alan kitapları değerler eğitimine nasıl ve ne şekilde yer verdiklerini, okurda hangi hedef davranışları geliştirmeyi amaçladıklarını kendi içlerinde ve dizideki diğer kitaplarla ilişkileri bağlamında değerlenmeye çalışalım.

Dizide yer alan kitaplar çocuk kahraman Koray ve kız kardeşi Hande'nin yaşadığı olayları konu alır. Serinin ilk kitabının ismi 'Dev Yumurta'dır. Bu kitapta Koray kendisi ve ailesiyle ilgili genel bilgiler verir ve alışkanlıklarından söz ederken okura şöyleşir gibi bir dil kullanır. Koray'ın annesi avukattır. Bazen şehir dışına gitmesi gereken günler olduğunda Koray ve kardeşini anneannelerine bırakır. Hande'nin Kırmızı adında bir kaplumbağası vardır. Üzerindeki kırmızı noktalarından dolayı ona bu ismi vermişlerdir. Koray'ın anneannesinin köyde yaşadığı bilgisi dışında bu köyün nerede olduğu, isminin ne olduğu, onlara ne kadar uzaklıkta olduğu söylenmez. Yalnızca "bizim yaşadığımız şehre hiç benzemiyor. Çünkü yüksek binalar, arabalar caddeler yok. Orada tarlalar ve bahçeler var. Evler tek katlı" (MDK1, s.10)

denir. Burası çocukların gelmeyi çok sevdiği bir yerdir. Her yer doğal meyve ve sebzelerle doludur. Okurun bu sevimli iki kardeşle tanıştıkları serinin ilk kitabında ilk dikkat çeken nokta, çocukların kendi evlerinde uymak zorunda oldukları kural ve yasakların anneannelerindeyken olmamasıdır. Hande birinci sınıfa gidiyordur. Koray da ondan üç yaş büyüktür. İki kardeş doğal ortamda tüm kısıtlama ve yasaklardan uzak hoş vakit geçirirler. Anneannelerinin yaşadığı ve ‘Hayal Bahçesi’ adını verdikleri yerde kayanın altında kocaman parlak bir topa benzettikleri bir nesne bulurlar. Buldukları kocaman yumurtayı yanlarında getirdikleri çantaya koyarlar ve eve dönerler. Yumurtayı yatağın içine dikkatlice gizlerler. İki kardeş arasında bu olay bir sır olarak kalacaktır. Eğer dedelerine ya da anneannelerine söylerlerse bir daha Hayal Bahçesi’ne gidemeyeceklerini düşünürler ve bu yüzden kimseye bir şey söylememeye karar verirler. Çocukların bu gizlilik kararı yalan söylememek adına başvurdukları bir yoldur. Hayal Bahçesi’nde buldukları dev yumurtayı gizleyerek kendi evlerine nasıl götürecekleriyle ilgili planları içeren serinin ilk kitabında yumurtanın gizi çocuk okurun bütünüyle ilgisini çekecek biçimde canlı tutulur. Bu kitapta çocuklar dev yumurtayı anneanneleri ve dedelerinden gizlemeyi başarabilmişlerdir. Ancak eve döndüklerinde anne ve babalarından nasıl saklayacakları merak konusudur.

Dizinin ikinci kitabı ‘Olamaz, Yumurta Çöpte!’ başlığını taşır. İkinci kitapta heyecan kaldığı yerden devam eder. Koray dev yumurtayı kendi evlerine getirmeden önce yakın arkadaşı Gökçe’ye emanet ederek koruma altına alır. Böylece kardeşlerin ikili ortaklığı Gökçe’nin katılımıyla üç kişinin sırrı olur. İkinci kitapta arkadaşlık, fedakârlık ve güven duygusu ön plana çıkan kavramlar olur. Gökçe arkadaşı için yumurtayı saklama ve koruma görevini üstlenir. Koray ve Hande’nin sırlarına ortak olan Gökçe, seri boyunca desteğini eksik etmez. Güven ve arkadaşlığın önemi Gökçe’nin dolantının her aşamasında bildiği bir sırrı ailesi dâhil hiç kimseye paylaşmamasıyla gösterilir. İkinci kitapta evde yaşanan olaylar sonucu yumurtanın çöp arabasıyla çöplerin toplandığı tarlaya kadar süren serüveni anlatılır. Çocukların bu olayı yaşamalarının tek nedeni ailelerinden bu yumurtayı gizlemiş olmalarıdır. Dizideki ikinci kitapta Melik ve kız kardeşi Mehtap, Koray, Hande ve hatta Gökçe’ninkine hiç benzemeyen yaşamlarıyla değerler eğitimi bakımından önemli bir iletiye sözcüklük ederler. “Saçları kirden birbirine girmiş, kıyafetleri ise bulaşan çöp artıklarıyla leş gibi olmuş” (MDK2, s.48) bu iki çocuk için yaşam hiç kolay değildir. Eğitim, sağlık ve yaşam koşulları bakımından bu çocuklardan daha iyi koşullarda olduklarına şükreden çocuklar, yumurtanın bulunmasında kendilerine yardımcı olan bu iki kardeşi şükran ve minnet duyarlar. Çöplükte bulduklarını satarak ailelerine katkıda bulunan bu iki kardeş, Gökçe ve Koray’ın yeni dostları olur. Koray her türlü zor şartta kendisini yalnız bırakmayan Gökçe’yle olan arkadaşlığının önemini vurgulamak için dedesinin kendisine söylediği “Dost dediğin kötü günde yanında olur” (MDK 2, s.57) sözünü anımsar. Gökçe de Koray sayesinde tanıdığı Melik ve Mehtap için ona minnet duyar. Zira onun sayesinde “evinin, okulunun ve ailesinin kıymetini daha iyi bilecektir” (MDK 2, s.57). Serinin ikinci kitabında dostluk, fedakârlık, güven ve yardımlaşma gibi kavramlardan söz edilirken, insan ilişkilerinde duygudaşlık kurmanın ve ön yargılı olmamak gerektiğinin altı çizilir. Toplumsal yaşamda farklılıklarımızla birbirimizi kabul etmemiz gerektiğine ilişkin pek çok örnek yer alır. İkinci kitapta çocukların yumurtalarına yeniden kavuşmaları anlatılırken, son sayfada yumurtanın çatlamasıyla çocuk okuru bir başka serüvenin beklediği sezdirilir.

‘Yumurta Çatladı!’ isimli üçüncü kitapta olayların seyri değişmeye başlar. Çocukların yumurtayı anne babalarından gizlemeye devam etmelerinden dolayı pek çok olay gerçekleşir. Çatlayan yumurtayı annelerinden gizlemek için işbirliği yapan iki kardeş annelerinin kendilerindeki tuhaflığı fark etmesi üzerine “yorgunuz, başımız ağrıyor” (MDK 3, s.9) bahaneleri ya da yumurtanın çatlama sesini örtbas etmek için Koray’ın “öksürmeye başlamasıyla” (MDK 3, s.10) konuyu kapatırlar. Yalan söylemek hangi nedenle olursa olsun kabul edilebilir değildir. Ancak serinin diğer kitaplarından bağımsız şekilde okunduğunda 3. kitapta yalanın masum bir gerekçeye dayandırılarak belli durumlarda başvurulabilecek bir yolmuş gibi gösterilmesi algısı yaratılmaktadır. Hande’nin anne ve babalarının “tehlükeli bir durum varsa bizi koruyabilirler” MDK 3, s.11) düşüncesiyle yumurtadan onlara söz etmek istemesine Koray engel olur. Çocukların buldukları bu dev yumurtayı anne ve babalarından saklama gerekçeleri Koray’ın ağzından şu sözlerle aktarılır: “Annem yumurtayı görür görmez çöpe atar. Babamsa, ‘Bizden habersiz neler yapıyorsunuz böyle?’ diye çok kızar. Hem yumurtadan oluruz. Hem de güzel bir ceza alırız” (MDK 3, s.11). Toplumun en küçük yapı taşı olan ailede de yazılı olmayan yasalar vardır. Bu yasaların neler olduğu, hangi durumda nasıl davranılması gerektiği, hangi davranışların onaylanacağı ya da onaylanmayacağı konusunda birey daha çocukluk yaşlarından başlayarak yönlendirilir. Bu yönlendirme genellikle ödül, ceza ve yasaklarla yapılır. “Ödül ve cezaya dayalı bir koşullandırma mekanizması sürekli olarak aile yaşamında yer alır ve çocuklar yönlendirilir” (Fidan, 2012: 6). Çocukların yalanlarını sürdürmelerinin tek nedeni “yumurtadan çıkan yarattığı kaybetmek istememeleridir” (MDK 3, s.16). Çocukların olağan hallerinden farklı olduklarını gören ancak buna bir anlam veremeyen anne ve babaları, yumurtadan çıkan yaratıktan hâlâ habersizdirler. Ailelerinden gizlice bu yaratığı beslemeye çalışan Koray ve kardeşi çok zorlanırlar. Yaratıklarına bir isim vermek isteyen çocuklar önce ona Mor Ejder demeyi düşünürken, ağzından duman ve ardından ateşe benzeyen bir kıvılcım çıkması üzerine adını Kıvılcım koymaya karar verirler. (MDK 3, s.39). Koray, Kıvılcım’ın içinden çıktığı yumurtanın kabuklarını çöpe atmak için dışarı çıktığında kitapta ‘Bilmiş Teyze’ olarak tanıtılan meraklı komşuları Halide Hanım şüphelenir. Halide Hanım dizinin diğer kitaplarında da bu şüpheliği ve merakıyla farklı olayların yaşanmasına sebep olacaktır. Halide Hanım Kıvılcım’ı Hande’nin yeni oyuncuğu olarak tanıtan Koray ve kardeşi, ailelerine gerçeği söylemeye karar verirler. Koray özellikle annesini çok korkutan Kıvılcım’ı nasıl bulduklarını anlatır. İlk üç kitapta üç çocuğun paylaştığı sırrın dördüncü kitapta anne ve babalarının ortak olmasıyla farklı olayların gelişeceği bilgisi ile diğer kitaba geçilir. Çocuklara değerler eğitimi kitabın kahramanı aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır. Çocuk kitaplarında bu çok önemlidir. Çünkü “çocuk okur, çocuk kahramanı örnek alır ve onunla özdeşlik kurar” (Lüle, 2007: 18).

‘Polisler Peşimizde’ ismini taşıyan dördüncü kitapta Kıvılcım’ın evde kalıp kalmayacağıyla ilgili karar verilecektir. Kıvılcım, Koray’ın annesini çok ürkütürken, babası annesine göre daha sakindir. Dizinin bu sayısında Kıvılcım’a ‘canavar’

nitelemesi Koray'ın annesi tarafından yapılır. Kıvılcım'ın evde kalıp kalmayacağıyla ilgili olarak anne ve babasının neler konuştuğunu merak eden Koray onları gizlice dinler. Bunun yanlış olduğunu kabul ederken, sebebini çocuk okurla şöyle paylaşır: "Söz konusu Kıvılcım olduğu için bu sefer durum farklı" (MDK 4, s.5). Ne konuşulduğunu merak eden Koray annesinin Kıvılcım'ı evden göndermesinden korkuyordu. Kıvılcım kadife gibi yumuşacık tüyleri ve hıçkırıklarıyla çok zararsız ve sevimli görünse de Koray ve Hande'nin üzerine sıçrayınca anneleri polisi çağırma kararı verir. Annesinin polisi araması belki de onun öldürüleceği anlamını taşır. Çünkü daha önce hiçbir yerde görülmeyen bir yaratıktır. Dördüncü kitapta Koray yaptığı pek çok davranışın yanlış olduğunu açık biçimde okurla paylaşır. Örneğin, büyükleri Kıvılcım'ın tehlikeli ve çevreye zarar verebilecek bir yaratık olabileceğine söyleyince onlara hak vermesi, elinin tersiyle burnunu koluna silmesi (MDK 4, s.9) gibi. Soyu tükenmiş bir yaratığın son temsilcisi olabilecek bu yaratığı önlem olarak koruyabileceklerine karar verirler. Anne sorumluluk üstlenmeden Kıvılcım'ın kalmasını kabul eder. Bu sırada ihbar üzerine gelen polisler anne, Kıvılcım'ın oyuncak olduğunu söyler. Bu sırada içeriden Kıvılcım'ın çıkarttığı sesleri örtbas etmek için de "Bir şey değil o bizim çamaşır makinesi" (MDK 4, s.16) diyerek yalan söyler. Koray da annesinin yalanına destek olur. Bu yalan Kıvılcım'ın evde özgürlüğüne kavuştuğunun göstergesi olur. Kendilerinden gizli işler çeviren çocuklarına kızmayan ebeveynleri, onlara yalnızca sitem ederler. Ailece Kıvılcım'dan hiç kimseye söz etmemeye karar verirler. Böylece aile içi bir ittifaka da imza atmış olurlar. Aile bu kararı yabancı birinin ondan korkabileceği veya zarar verebileceği düşüncesiyle alır. Anne ve babalarına yalan söylemekten kurtulan çocuklar, ailece alınan karar uyarınca Kıvılcım'ı aile dışından kişilerden korumak için meraklı komşuları Bilmiş Teyze'ye yalan söylemek zorunda kalırlar. Bilmiş Teyze'yi Kıvılcım'ın bir oyuncak olduğuna inandırmak için Koray'ın yalanına annesi de ortak olur. (MDK 4, s.30). Bilmiş Teyze'ye yalan söylemek uğruna anneleri en sevdiği bardağı kırmak zorunda kalınca onlara depoya temizleme cezası verir. Bu temizlik sırasında Kıvılcım sokağa kaçar. Koray dinozoru ararken yoldaki insanlara "köpeğimi kaybettim" (MDK 4, s.47) der. Kaçan Kıvılcım'ın peşinden koşan Koray bir çocuğun yaşayabileceğinden tuhaf ve karmaşık bir serüvenin içinde bulur kendini. Korku ve yorgunlukla bayılması (MDK 4, s.47) gibi abartılı ve tuhaf olaylar yaşar. Kitapta bu tür örneklerle kahramanın yiğitliğinin abartılmadığı görülmektedir. Yörükoğlu'nun (1983) da ifade ettiği gibi "çocuklara yanılmaz insan, üstün insan, her şeyi bilen insan örnekleri sunulmamalıdır. Başka bir deyişle, etiyle, kemiğiyle, olumlu ve olumsuz yanlarıyla insanı görmelidir". Koray'ı arayan anne babası polise haber vermişler ve polis ekipleri gelmiştir. Kıvılcım'ı fark eden ve Koray'ın annesinin daha önceki ihbarını hatırlayan polisler yalan söyleme sırası babalarına gelir. Babaları, "kardeşinin yurt dışında bir oyuncak fabrikasında görevli olduğunu ve oyuncakların sıradan bir oyuncak olmadığını" söylerken "oyuncağın hazırlanışının gizlilik içinde yürütüldüğünü" (MDK 4, s.56-58) sözlerine ekler. Anne ve baba da polis ve komşularını bunun bir oyuncak olduğunu inandırmaya çalışırlar ve bu yüzden ailece yalan söylerler.

'Kıvılcım Okulda' ismini taşıyan serinin beşinci kitabında bu kez evde değil, Kıvılcım'ın okul ortamında sebep olduğu komik ve ilginç olaylar anlatılır. Mor Dinozor Kıvılcım'ın sosyal yaşama açıldığı ilk yer okuldur. Koray'ın sosyal yaşamın ilk örneği olarak gösterilen okulda, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla yaşadıkları ve paylaştıkları onları dış yaşamda bekleyen tehlikelerin habercisidir adeta. Beşinci kitapta aile dışından Gökçe de Kıvılcım'dan kimseye söz edilmeyeceği kararına uyanlardandır. Koray sınıfta dersteyken pencerede gördüğü karantayı Kıvılcım'a benzetir ve yalandan öksürerek dışarı çıkar (MDK 5, s.17). Okulda Kıvılcım'ı aramaya koyulan Koray, karşılaştığı nöbetçi öğretmene reviri aradığı yalanını söyler (MDK 5, s.19). Sınıfta öksürerek öğretmene yalan söyleyen Koray, nöbetçi öğretmene de reviri aradığı yalanını söylemekte çekince duymaz. Koray, bu sırada Kıvılcım'ı gören 1.sınıf öğrencisine onun oyuncak olduğu yalanını söyler ve insanları kandırmaya devam eder (MDK 5, s.22). Bu sırada tuvaletten kaçmış olan Kıvılcım, müzik odasının kapısındadır. Kıvılcım'ı görüp merak eden hizmetli Melik Amca'ya da Koray onun oyuncak olduğu yalanını söylemeyi sürdürür. Ondan bir kutu ister içine Kıvılcım'ı koyarak sınıfa döner. Kutunun içinde ne olduğunu merak eden arkadaşlarına "kitap" (MDK 5, s.26) olduğunu söyler. Acıkınca hıçkırığı tutan Kıvılcım'a tost alabilmek için bunu kendisi yapmış gibi yaparak (MDK 5, s.31) dışarı çıkar. Sınıfta yalnızca kitap kurdu İsmail tehlike iken, teneffüse çıktıklarında ise daha önce Kıvılcım'ı gören küçük çocuk ve diğerleri tehlike olur. Kıvılcım'ı laboratuvara götüren Koray, çocuklara bu oyuncakla ilgili kimseye bir şey söylememeleri konusunda tembihte bulunur (MDK 5, s.39). Deney malzemelerinin bulunduğu yerde Kıvılcım'ı gören laboratuvar sorumlusu Anıfa "gerçekten gördüğün şey sadece bir maketti" (MDK 5, s.46) diyerek onu gördüğü şeyin bir dinozor kemiği maketi olduğuna ikna etmeye çalışır. Bu tehlikeyi de böylece atlattığı olur. Ders bitiminde okul görevlisi Bayram Amca'yı da atlatmak zor olacaktır (MDK 5, s.50). Ona da kutuda evden getirdikleri bir oyuncak olduğunu söylese de görevli onlara inanmaz. Bayram Amca'nın çalan telefonunu fırsat bilen çocuklar kutuyla birlikte oradan ayrılırlar. Gökçe'yle Koray'ın serüvenleri burada bitmez. Kıvılcım bir kedinin kutuyu tırmalaması sonucu kutudan kaçar ve bir binanın bodrum katına girer. Burada da kapıcıyı atlatmaları gerekir (MDK 5, s.59). Servisle eve dönmedikleri için çocukları anneleri merak etmiştir.

Dizinin altıncı kitabı 'Dünya Bizi Tanıyor' isimi taşıyordur. Ev halkının Kar Tepe'ye gitme planıyla başlayan dizinin altıncı kitabında, Kıvılcım'dan ilk kez dinozor diye söz edilir (MDK 6, s.14). Aileyle bu geziye gelecek olan Kıvılcım'ın tanınmaması için pardösü giydirilir, şapka ve gözlükle gizlenir böylece eve misafir gelmiş bir bey izlenimi yaratılır. Hiç kimsenin olmadığı bir yer seçmeye özen gösterirler. Oyun oynarlarken Kıvılcım kaybolur. Ancak çocuklar bu durumdan ailelerine söz etmezler. Anne ve babalarının yanına dönen çocuklar radyodan verilen haberlerde onu gören kişilerin ihbarıyla varlığından haberdar olunan Kıvılcım'dan söz edildiğini işitirler. Evlerine döndüklerinde büyük bir kalabalıkla karşılaşırlar. Polis ekipleri ve televizyon yayıncıları, sunucuları toplanmıştır. Bu kalabalığın sebebi büyük bir titizlikle gizlemeye çalıştıkları Kıvılcım'ı televizyonda gören meraklı komşuları Bilmiş Teyze'nin polis ve televizyon kanallarına yaptığı ihbar telefonları olmuştur. Aile Kıvılcım'ın hâlâ oyuncak olduğu yalanını sürdürürler (MDK 6, s.28). Kıvılcım'ın evde saklanması hem bunun ona yapılan bir haksızlık hem de evde eşyalara, alevlere zarar verebilecek olması, gürlütlü yapması gibi gerekçelerle olanaksız hale gelmiştir. Bu olaylar olurken, Koraylara Haydar Yavuz adında bir profesör gelir.

Koray'ın babası profesörden söz almak koşuluyla Kıvılcım hakkında bildikleri her şeyi anlatırlar. Ertesi gün basın ve medya aracılığıyla Kıvılcım'dan herkes haberdar olmuştur. Koray'ın okul arkadaşı Anıl da daha önce gördüğü şeyin oyuncak olmadığını bu vesile ile öğrenir (MDK 6, s.41). İnsanların Kıvılcım'dan haberdar olmalarının en kötü yanı onun tehlikeli bir yaratık olduğunu düşünmeleridir. Eve gelen polisler Kıvılcım'ı bir kafese koyarak götürürler. Kıvılcım'ı korumak için Koray'ın arkadaşları bir kampanya başlatırlarken, okul müdürü kimi televizyon kanallarını okula davet eder, profesör bir rapor hazırlar ve bu raporla gerekli mercilere başvururlar. Basın açıklaması yapılır. Koray başbakanın bile aradığı bir televizyon programına konuk olur. Dizin'in altıncı kitabında çocuklara hakları ve sorumlulukları hakkında bilgi verilirken, sosyal sorumluluk, duyarlılık, sosyal dayanışma ve birlik değerleriyle ilgili genel bilgiler verilir. Tarih öncesi soyu tükenmiş bir canlının korunması yalnızca Koray ve ailesinin değil, ulusal bir sorun hâline gelir.

Dizin'in yedinci kitabı 'Kıvılcım'a Yakın Takip' adını taşıyordur. Aile ortamında varlığı kabul gören Kıvılcım basın ve medya aracılığıyla önce yakın daha sonra uzak çevrede tanınmaya başlar. Mahallede ve okulda diğer çocukların da durumu öğrenmesiyle yalan söylemek ya da Kıvılcım'ı gizlemek zorunda kalmayan Koray ve ailesi için işler kolaylaşmıştır. Kıvılcım'ın ifşa edilmesi tarih öncesi bu yaratığın varlığından yararlanmak isteyen fırsat düşkünü veya kötü niyetli kişileri harekete geçirecektir. Kıvılcım kısa sürede mahalledeki esnaf ve komşuların sevgisini kazanmakta gecikmez. Kıvılcım'ın bir televizyon programına katılmasıyla başlayan serüven yedinci kitabın konusunu oluşturur. Bu programı izleyen ve yasal olmayan işler yapan Hamdi ve Yahya isimli iki arkadaş ve iş ortağı Kıvılcım'ı Dinozor Bahçesi'nde sergilemek için onu kaçırma planı yaparlar. Yedinci kitapta olaylar bu iki kafadarla Koray ve ailesi cephesinden anlatılarak, bu sayıya kadar yapılmamış bir anlatı biçimi izlenir. Bu sayıda Kıvılcım'ın küçük bir kız çocuğunu otobüsün önünden kurtararak yardım etmesiyle iyi yürekli olduğu gösterilir. Hamdi ve Yahya, Kıvılcım'ı kaçırmak için yaptıkları planı uygulamaya koyulurlar. İlk ve ikinci seferde Kıvılcım'ı kaçırmayı başaramayan iki kafadar yeni bir plan yaparlar. Onu lunaparkta kaçıracaklardır. Bu kaçış kötü kalpli insanların en vahşi görünen hayvandan bile daha tehlikeli olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. Doğada hiçbir canlının kendisine zarar verilmemiş çevresine ve diğer yaratıkları bilerek zarar vermediği Kıvılcım'ın insanlarla olan sınıvıyla gösterilir.

'Kıvılcım Kaçırıldı!' başlıklı sekizinci kitapta bir önceki kitapta başlayan serüvene devam edilir. Dizin'in diğer sayılarında olduğu gibi bu sayıda da rastlantılarla güçlendirilen bazı olaylara yer verilir. Örneğin, Koray'la Kıvılcım onu lunaparkta kaçıran Hamdi ve Yahya'nın elinden "Başını çevirse göz göze geleceklerken" (MDK 8, s.9) son anda kururlar. Kitapta öykülerine ortak olunan iki kardeşin doğaüstü yaratığı koruma ve yaratma adına yaptıkları savaşa doğaya hâkim olma yerine onunla işbirliği içine girdikleri görülür. Bu yaklaşım çocuk yazını ürünlerinin öncelikli amaçlarından birisidir. Dilidüzgün'ün dikkat çektiği gibi "kendi mantığıyla koşutluk göstermesi nedeniyle çocuklar masalsı olan, olağanüstü, usdışı olayları içeren kitapları okumaktan büyük keyif alırlar. Bu bakımdan çocukların, düşlere, düş kurmaya yetişkinlerden daha fazla gereksinimi vardır" (2003: 37-38). Mor dinozoru korumaya çalıştıkları süreçte yaşadıkları olaylar ve karşılaştıkları kişiler çocuk okurun mizah duygusunu geliştirmeleri yanında onlarda okuma alışkanlığı oluşturacak niteliktedir. Doğada büyük bir kaçış mücadelesi veren Koray ve Kıvılcım ormanda daha doğrusu doğada her şeyin uyum içinde olduğunu ayırdına varırlar. Doğa tüm canlılarıyla bir fabrika gibi işliyordu. Onu bozanın da yine insan olduğu anlatılmaya çalışılır. Koray sonunda kendilerini yakalayan bu kötü adamların eline düşünce dışarıda yaşamak zorunda kalan çocukları düşünür ve çok üzülür (MDK 8, s.39). Çocuk okurla kurulan bu duygudaşlıkla çevre ve insanlara karşı duyarlı olunması gerektiği vurgulanır. Sever'in de değindiği gibi çocuk okuduğu kitaplardaki "kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında takınacağı tutum ya da geliştirebileceği davranışlara ilişkin ipuçları edinir" (2003: 64-65). Aynı duyguları daha önce Mehtap ve Melik için de duyumsayan Koray, hayatta kalmak için çetin bir savaş verir doğada. Kıvılcım'ın çıkarttığı kıvılcımlar ve kimi rastlantılarla kötü adamların elinden kurtulmayı başarırlar.

Dizin'in izleyen kitabı 'Sürpriz Web Sitesi' başlığını taşıyordur. Kaçacak yerleri kalmadığında bir rastlantı sonucu Kıvılcım'ın uçabildiğini deneyimlerler. Koray kötü adamların elinden Kıvılcım'ın sırtına binerek uçmuş ve böylece kurtulmuşlardır. Birinin bu sahneyi çekip kamera görüntülerini gazete, internet siteleri, dergi ve televizyon kanallarına göndermesiyle Koray ve ailesinin sıradan yaşamlarını değiştirir. Koray ve Kıvılcım'ın ormanda kayboldukları süreçte neler yaşadıklarından aile cephesinde hiç söz edilmez. İnsanlar Kıvılcım'ı yakından takip etmek, tanımak isterler. Çünkü Kıvılcım benzeri bulunmayan, nesli tükenmiş, kıymetli bir yaratıktır. Bunun için Koray'ın anne ve babası bir web sitesi kurmaya karar verirler. Bu sitede Kıvılcım'ın yaşamının araştırılması, özellikleri ve evdeki yaşamıyla bir gününün videosu yer alacaktır. Bilmiş Teyze Halide Hanım çocukları bu çabasında destekler, hatta onlara limonata yapar. Anneanne ve dedelerinin aileye katılımıyla Kıvılcım için hazırlanmış tanıtıcı bilgiler içeren iletişim kanalı kurulması coşkuyla karşılanır. Mor Dinozor adını verdikleri bu siteyi en çok ziyaret eden şehir belirlenecek ve Kıvılcım o şehirdeki çocukları ziyaret edecektir.

Dizin'in son kitabının ismi 'Türkiye Turundayız' dır. Dizin'in bir önceki kitabında bir web sitesi kuran çocuklar aracılığıyla bilgisayarın sağlığa ve psikolojiye zararlı olduğu uyarısı yapılır. Bu ziyareti gerçekleştirilebilmek için tüm çocuklar ve yetişkinler üzerlerine düşeni yaparlar. Bu yolla çocuklara yardımlaşma ve iş birliğinin, dayanışmanın önemi vurgulanır. Kıvılcım'ın gideceği şehirde onlara rehberlik edecek kişi de çekilişle belirlenecektir. Son kitapta türlü aksilikler meraklı bir bekleyişe tanıklık eden çocukların yakasını bırakmaz. Gidecekleri kent belli olmuştur. Maraş'a gideceklerdir. Serüvenli bir uçak yolculuğundan sonra Maraş'a varan Koray ve ailesini Emine ve ağabeyi Hakkı karşılar. İstanbul'dan sonra doğallığını henüz kaybetmemiş Maraş ili folklorik, kültürel ve tarihi özellikleriyle tanıtılır. Geleneksel değerlerin öğretilmesine hizmet eden bu eğitimle okul ve aile ortamı dışına çıkılmış olur.

Sonuç ve Öneriler

Toplamda on kitaptan oluşan dizide her kitap bir önceki kitapta anlatılanların küçük bir özeti yapılarak başlar. Kitaplar tek tek bir öykü oluşturmaktan çok dolantıyı devam eden olay ve serüvenlerle bütünleştirir. Bu yüzden dizinin kitapları tek başına okunma niteliği taşımazlar. Dizideki kitaplarda olayların seyri içten dışa bir açılımla gelişir.

İki kardeşin önce aile içinde başlayan serüvenleri daha sonra sosyal alanlara kayar. Bu yolla çocuk okur önce yakın çevre daha sonra sosyal çevre ve bu iki yapının işleyişi hakkında bilgi edinir, bilinçlenir. İlk olarak aile içinde iki kardeş arasında bir sırrın paylaşılmasıyla başlayan serüven daha sonra okul, mahalle, ülke oradan da tüm dünyaya ulaşır. Kıvılcım'ın dış dünyaya açılmasıyla tehlikeler de beraberinde gelir. Başkışı Koray'ın Kıvılcım'ı yabancı kişilerden korumak adına yalan söylemesi kitaplarda olağan ya da masum bir görünümle gösterilirken yaşanan serüvenlerde kimi abartı ya da normal dışı durumlar da gözlemlenebilir. Örneğin, Koray'a yardım edebilmek için kimi zaman geç saatlere kadar eve gidemeyen, geç kalan ya da kirlenen giysilerini ailesinden nasıl gizlediği gibi olaylarda Gökçe'nin ailesinin buna tepkilerinden söz edilmez. Benzer biçimde Koray'ın ailesi de bir çocuğun başına gelemecek kimi olaylarda çok aşırı tepki göstermezler. Kıvılcım'ı korumak adına söylenen yalanlar veya kişilerden kurtulma yolları rastlantıların yoğunlaştırılması yoluyla verilir. Merak ve sürükleyicilik bu yolla sağlanırken, o anda akla gelebilecek ilk çözüm neyse ona başvurulur. Örneğin, dizinin dördüncü kitabında polislerin Kıvılcım'ın bir dinazor olduğunu öğrenmeleri an meselesiyken ansızın telsizden gelen haber üzerine polislerin gitmek zorunda kalmaları yine beşinci kitapta Gökçe ve Koray'ın Kıvılcım'ı okul görevlisinden kaçırmalarının o anda çalan telefonla olması gibi.

Seride yer alan kimi rastlantı ve tuhaf olaylar çocuk okurun ilgisini çekecek biçimde düzenlenirken, okuma isteğini artıran bir nitelik gösterir. Bu öğeler kurgunun devinimini artırırken, değerler eğitimi konusunda sezdirimsel bir yaklaşımla kahramanlarla özdeşlik kurulmasını sağlar.

Dizi içerdiği on kitap genelinde değerlendirildiğinde, arkadaşlık, yardımlaşma, iş birliği, sevgi, güven, dürüstlük ve erdem duygularının çocuk eğitimindeki önemi çocuk bakışıyla yansıtıldığı görülür. Sevgi, saygı, güven, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, adalet, sabır, dürüstlük, özgüven, hoşgörü, duygudaşlık, alçakgönüllülük, çalışkanlık, doğruluk gibi değerler önce yakın daha sonra uzak çevrede yansımalarıyla gösterilir. Dizide her kitapta farklı bir serüvene yer verilirken, dolantının gelişimine göre bu değerler farklı ilişki ve durumlarda ortaya çıkartılır. Aile ortamında sevgi, saygı ve güven son derece önemli değerler olarak yansıtılırken, dayanışma, sorumluluk ve yardımseverlik özellikle Koray ve Gözde arasında arkadaşlık ilişkisi bağlamında gözler önüne serilir. Çocukların akranları ve büyükleriyle ilişkilerinde sabır, dürüstlük, özgüven ve hoşgörünün birer değer olduğu gösterilir. Bu değerler, kahramanların daha çok okul ortamında öğrenci, öğretmen ve diğer görevlilerle ilişkilerinde yansımaları bulmuştur. Çocuk okur için çok önemli diğer değerler arasında yer alan duygudaşlık, alçakgönüllülük, çalışkanlık ve doğruluk ise arkadaşlık ilişkileri bağlamında ön plana çıkartılmıştır.

Mor Dinazor Kıvılcım dizisi değerler eğitimi konusunda çocuklara rehberlik edebilecek bir nitelik taşımaktadır. Toplumsal yaşantı içinde olumlu sosyal davranışları kazanma ve olumlu davranış geliştirmede yeterince deneyimli olmayan çocuğa bunları kazandırması bakımından önemlidir.

Dolantının gelişiminde yapılan yanlış davranışların sonunun nereye varacağı/varabileceği doğrudan dile getirilmemiş, sezdirimsel olarak okur bunu düşünmeye itilerek sağlanmıştır. Bilgi çağının gereği olarak yaşantımızı kolaylaştıran internet ve teknolojinin yararları kadar zararlarına da dikkat çekilmiş bunların doğru ve bilinçli kullanılması, doğa ve çevrenin korunması, milli duyguların güçlendirilmesi gibi pek çok konuda da çocuk okur bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

EK: Bu çalışmada gönderme ve alıntılar ASLAN, Aygün (2015). *Mor Dinazor Kıvılcım*, İstanbul, 5renk Yayınevi'den yapılmıştır. MDK kısaltması ve sayfa numaraları ilgili seriye gönderme yapmakta olup, serideki her kitap kendi numarasıyla kullanılmıştır.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aslan, A. (2015). *Mor dinazor Kıvılcım*, İstanbul: 5renk Yayınevi.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi, *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilmaç, B. ve Ulusoy, K. (2016). *Değerler eğitimi* (4. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- İçli, G. (2005). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Lüle, E. (2007). Yedi farklı çocuk kitabının çocuk yazını ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 17-30.

- Özdemir, E. (2002). *Yazımsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (Yayına hazırlayan) (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Yayınları Vakfı.
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle ilgili stereotipler (kalıp yargılar) ve Türk değerleri üzerine bir deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Timuçin, A. (2006). *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Yavral, N. (edt). (2014). *Etik çocuk: Değerler eğitimi için bir kılavuz denemesi*. İstanbul: Uluslararası Şeffaflık Derneği.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1983). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.